

'De muziek openbaart zichzelf'

Roberta Mameli (links)

Ensemble La Venexiana stelt de norm in de uitvoering van de muziek van operapionier Monteverdi en laat dat op 3 juli in Nederland horen. Een gesprek met oprichter Claudio Cavina over de weg naar de top. "Deze muziek is Italiaans, ik weet precies wat zij is."

Erwin Roebroeks

"Kijk dan, dat is toch geen partituur!" Als we Claudio Cavina treffen voor een etentje bij hem thuis, in hartje Milaan, is hij net de partijen van *Il ritorno d'Ulisse in patria* aan het uitschrijven voor de andere musici van La Venexiana. Dat ensemble voert die opera van Monteverdi op 3 juli in Het Concertgebouw in Amsterdam uit. Voor Cavina, oprichter en artistiek leider van La Venexiana, is het notenwerk zichtbaar een van de minst aantrekkelijke onderdelen van zijn vak. Over dit muziektijdperk, de vroege zeventiende eeuw, is discussie over (de authenticiteit van) partituren aan de orde van de dag. Aan het koken beleeft de maestro ogenschijnlijk meer plezier.

Laat er evenwel geen twijfel over bestaan: voor Cavina is Claudio Monteverdi de grootste componist aller tijden. Zijn kennelijke weerstand tegen noten heeft eerder te maken met La Venexiana's specifieke benadering van operapionier Monteverdi: "Via de voordeur", zoals Cavina het kernachtig verwoordt, dat wil zeggen: via de inhoud van de getoonzette teksten. De muziek heeft een dienende functie.

Dat mag voor de hand liggen; per slot van rekening is het Monteverdi's verdienste het primaat bij de tekst te hebben gelegd en de muziek hieruit te laten voortvloeien. Wat La Venexiana bijzonder maakt, is dat zij dat gegeven radicaal doorvoert. Dat leidt tot een soms bijna 'metrumloze' uitvoering van madrigalen. Cavina: "Het madrigaal is de eerste poëziecompositie, geen muziekcompositie."

Aan het koken beleeft
de maestro ogenschijnlijk
meer plezier dan aan
het notenwerk

Gedwee volgende stemmen

Zo klinkt het in Italië welhaast heilige *Lamento della Ninfa* uitgevoerd door La Venexiana en sopraan Roberta Mameli – die ook in Amsterdam zingt – als een letterlijk en figuurlijk tijdloze klaagzang. In de jammerklacht

van de nimf komt de muziek soms bijna tot stilstand. De mannenstemmen volgen gedwee.

De cd-opname van Monteverdi's Achtste Madrigalenboek, waar het *Lamento della Ninfa* deel van uitmaakt, kwam La Venexiana op fikse kritiek te staan van met name de Franse pers. Terwijl Cavina de volgende gang aanprijst, haalt hij zijn schouders op over die recensies. Het inhoudelijke drama moest vertolkt worden; La Venexiana bestaat niet voor niets uit Italianen. "De nimf zingt in harttempo, de mannen in kerktempo; dat heeft Monteverdi zelf aangegeven", relativeert Cavina de ophef. "Mijn adem is het tempo", stelt hij.

Daarbij zijn de noten slechts ondersteunend, en daarom is elk concert anders. En dan niet door kleine verschillen, maar vanwege een wezenlijk andere dynamiek. Cavina: "Het is van essentieel belang volledig op je gehoor af te gaan. Ik zie mijn musici dan ook liever niet tijdens concerten; ik wil hen alleen maar horen."

In tegenstelling tot wat grofweg de 'Germaanse' benadering zou kunnen worden genoemd – waarbij rationele kennis voorafgaat aan zintuiglijke ervaring – lijkt Cavina meer van de 'Romaanse' benadering, waarbij zintuiglijke ervaring leidt tot muzikaal inzicht. Cavina: "Wij zetten de partituur op de stan-

daard en dan is het spelen, spelen en nog eens spelen; soms maandenlang. Op een gegeven moment openbaart de muziek zichzelf.”

Nieuwe kwaliteitsnorm

Sinds Italië zich met de uitvoering van Monteverdi bemoeit, is er een nieuwe kwaliteitsnorm gesteld. Met name de oprichting van het ensemble Concerto Italiano door Rinaldo Alessandrini in 1984 heeft hier invloed op gehad. Cavina was lid van Concerto Italiano, totdat een conflict met Alessandrini daar een einde aan maakte en hij samen met een aantal andere musici van het ensemble in 1998 La Venexiana opricht. De rivaliteit tussen de twee ensembles stuwt het inhoudelijke niveau op tot ongekende hoogte.

Het verschil in benaderingswijze tussen de twee top-ensembles laat zich omschrijven als een verschil tussen de preciezen van Concerto Italiano en de rekkelij-

‘Wij zetten de partituur op de standaard en dan is het spelen, spelen en nog eens spelen’

ken van La Venexiana – maar dan op ‘katholieke’ wijze (niet de leer, wel het leven). Cavina benadert Monteverdi op een manier die zoveel mogelijk recht doet aan wat we van diens muziek weten, en speelt die muziek op een hedendaagse wijze. Streven naar ‘authenticiteit’ heeft immers weinig zin wanneer de oren van de zeventiende eeuw niet meer voorhanden zijn.

Een stap verder

Vanuit dat kader permittent Cavina zich alles wat een kunstenaar zich maar kan permitteren. Zo bracht hij vorig jaar met La Venexiana *Round M: Monteverdi Meets Jazz* uit, compleet met John Coltrane’s *Blue Train*-achtige vormgeving, en de veelzijdige Roberta Mamei in de hoofdrol. “Het moest een album voor haar worden.” Tussen de *mozzarella di bufala* en de *pasta al calamari* door, speelt Cavina voor dat er meer is dat zich laat ‘verjassen’ dan het repertoire dat op *Round M* staat. Cavina: “Hoor toch hoe Monteverdi zich leent voor een jazzy benadering! De muziek lijkt er als het ware op voorbereid.”

Il ritorno d’Ulisse in Patria ging in 1640 in Venetië in première. “Maar vandaag is het 2011”, zegt Cavina op frivole toon. “Monteverdi moedigt aan om een stap verder te gaan, zoals hij zelf deed. Wij wijzigen nooit iets

Claudio Cavina (links): “Wij zijn in de muziek, niet in de partituur.”

aan Monteverdi, we voegen soms alleen een paar ideeën toe. Ook voor *Ulisse* in Het Concertgebouw hebben we een kleine verrassing in petto.”

Vol humor

Claudio Cavina is geboren en getogen in het Noord-Italiaanse Terra del Sole. Een zonnestad, gebouwd in opdracht van Cosimo I de’ Medici, als ideaal van de Renaissance. Cavina groeide er op *in* muziek, onder

‘Ik zie mijn musici dan ook liever niet tijdens concerten; ik wil hen alleen maar horen’

andere als organist in de kerk, en hij prijst zich gelukkig dat hij met de muziek, zijn eerste natuur, zijn brood kan verdienen. Cavina is een musicus van het goede leven, vol humor – en omdat de ware vreugde een serieuze zaak is, op momenten bloedserieuze: “Deze muziek is Italiaans, ik weet precies wat zij is. Ik ken er alle noten, alle maten van. Als ik studeer ben ik helemaal in de muziek. Het concert is slechts het einde van de studie. Op dat moment ken ik de muziek exact en uit mijn hoofd.”

Een ‘stoorzender’

Cavina mag dan tijdens het studeren volledig in de muziek zijn, dat lukt alleen indien er een ‘stoorzender’ op staat. Hij kan alleen maar werken wanneer hij *andere* muziek op de cd-speler draait. “Het is belangrijk dat ik andere muziek hoor dan de muziek die ik op dat moment studeer. Ik moet nog iets anders mooi vinden terwijl ik Monteverdi speel. Voorwaarde is dat die tweede muziek niet vocaal is.”

Die dag, bij Cavina thuis, tijdens het uitschrijven van *Il ritorno d’Ulisse in patria*, waren dat de Nocturnes van Chopin. Cavina weet niet waar die bijzondere gewoonte vandaan komt en ook na een lang gesprek, ondersteund door het goede Italiaanse leven, wordt dat niet helemaal helder. Of het zou dat ene, steeds terugkerende verlangen naar muzikale onderdompeling moeten zijn. Claudio Cavina: “Wij zijn in de muziek, niet in de partituur.” x

Monteverdi live

Claudio Monteverdi, *Il ritorno d’Ulisse in Patria*. La Venexiana o.l.v. Claudio Cavina, met sopraan Roberta Mamei. De AVRO zendt het optreden in het Amsterdamse Concertgebouw op 3 juli live uit op Radio 4, vanaf 19.30 uur.

Ottavo Libro dei Madrigali en *Round M: Monteverdi Meets Jazz* verschijnen op Glossa Music. (ER)

La Venexiana

Roberta Mamei